

N:o 9.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 Mars 1873, kl. 5 e. m

*Konstitutions-Utskottets Utlåtande, angående väckt motion om ändring i
Riksdagsordningens §§ 9, 12, 14 och 23.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (M 72) har Herr Nils Hansson föreslagit sådan förändring af Riksdagsordningens §§ 9, 12, 14 och 23, att derigenom

dels arvode skulle tillerkännas Första Kammarens ledamöter till samma belopp, som nu uppbäres af ledamöter i Andra Kammaren,

dels vilkoren för valbarhet och valrätt till Riksdagens Kamrar förändras derhän, att till *Första Kammaren* kunde väljas »män, som uppnått tretiofem års ålder samt ega och minst tre år före valet egt fastighet till taxeringsvärde ej understigande *fyratiotusen* riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss sagd är, skattat för minst *tvåtusen* riksdaler årlig inkomst af kapital eller arbete», samt att rätt att deltaga i val af ledamot i Andra Kammaren »tillkommer inom den kommun der han bosatt är en hvar inom kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst *femhundra* riksdaler eller för listid eller för minst fem år arrenderat jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande *tretusen* riksdaler, eller ock erlägger till staten bevilling för en till minst *fyrahundra* riksdaler uppskattad årlig inkomst.»

Konstitutions-Utskottet har under föregående riksdagar, efter den nya Riksdagsordningens införande, fått mottaga tillsammans fyra motioner, deraf trenne under riksdagarne 1869, 1870 och 1872 väckta af en och samma motionär, afseende en mera genomgripande förändring af grunderna för Riksdagens sammansättning. Kon-

stitutions-Utskottet har vid dessa motioners afstyrkande i första rummet hänvisat derå, att på den korta tid, hvarunder den nya Riksdagsordningen egt bestånd, hvarken någon fullständig erfarenhet om dess verkningar kunnat inhämtas, ej heller något allmänt behof af lagens förändring hunnit gifva sig till känna, hvadan Utskottet, då motionärerne hvarken i ena eller andra fallet förebragt någon bevisning till stöd för sin åsigt, ej ens ansett sig behöfva ingå i försvar för den bestående grundlagen. I betraktande deraf att ännu ej sju år förflutit sedan den nya Riksdagsordningens antagande, torde Konstitutions-Utskottet äfven denna gång kunna i främsta rummet framhålla, att det nya representationssättet är allt för litet pröfvadt, för att någon med säkerhet skulle kunna uppgifva, hvarutinnan det tarfvar en grundlig förändring, och att det knappast kunde anses förenligt med den vörndnad ett folk är skyldigt sina grundlagar, om vi utan någon pröfning och utan tvingande nödvändighet skyndade att förändra de bestämmelser, som så nyligen gifvit representationen dess karakter. Med så mycket större fog kan denna anmärkning riktas mot nu i fråga varande motion, som den i ännu högre grad än de föregående syftar till rubbning af det nya representationssättets grundvalar, då den icke allenast föreslår nedsättning till hälften af den census, som blifvit stadgad för valbarhet eller valrätt till Riksdagens Kamrar, utan äfven afser borttagandet af en bland de viktigaste karaktärsskilnaderna mellan de båda Kamrarne. För ett förslag i denna syftning hade det enligt Utskottets mening kräfts särdeles kraftiga och bindande skäl, hemtade antingen från en erfarenhet som ådagalagt den gällande Riksdagsordningens oförenlighet med vårt folks behof, eller från den allmänna statsrättens grundsatser, så vida visas kunde, att vårt representationssätt med dem stode i strid.

¶ Ett skäl af sist nämnda art synes motionären hafva velat angifva, då han sagt sig finna lika »billigt som rättvist, att ledamot i Första Kammaren åtnjuter arvode och resekostnad i likhet med hvad som bestås ledamot i den Andra». Den tankegång, som i dessa ord framträder, synes icke vara någon annan än den, att ledamot af Första Kammaren, som ju i allt öfrigt, i rättigheter och skyldigheter, är likställd med ledamot af Andra Kammaren, äfven kunde hafva att fordra samma ersättning som denne för besvär och kostnad, och att frånvaron af arvode således innebure en orättvisa eller obillighet mot Första Kammarens ledamöter. I främsta rummet framställer sig då likväl den invändningen, att orättvisan eller obilligheten här vid lag alls icke vore en lagens eller samhällets orättvisa mot ledamoten af Första Kammaren, enär denne ju är fullkomligt oförhindrad att vid valet eller mellan riksdagarne afsäga sig det lönlösa och kostsamma förtroendet, och som lagar ej skrivas eller ändras för att hindra enskilde att vara orättvisa eller obilliga mot sig sjelfva, är det genast uppenbart, att det af motionären åberopade skälet icke kan föranleda någon grundlagsändring, så mycket mindre som från Första Kammarens sida ännu icke någon röst höjt sig för en sådan anordning.

Något rimligare kunde det väl synas, att motionären som hufvudgrund för

letta yrkande tänkt sig hvad han omedelbart förut framhållit som skäl till nedsättning af valbarhetscensus för ledamot af Första Kammaren, eller att, till följd af nu gällande bestämmelser, antalet af de till Första Kammaren valbare vore alltför begränsadt, så att de väljande vid besättandet af dessa representantplatser mötte svårighet att finna dertill lämplige män. Motionären har dervid särskildt betonat, att af denna grund »landsting i den ena ändan af landet icke sällan nödgas söka sin riksdagskandidat i den andra, ehuru den valde, för att desto bättre fylla sitt viktiga kall, rätteligen borde tillhöra och sålunda också känna den ort, hvars intressen och angelägenheter han blifvit satt att i riksförsamlingen bevaka.»

Men Utskottet kan för sin del icke medgifva, att ledamot af Riksdagen må betraktas såsom särskildt representerande någon viss ort, med förpligtelse att bevaka dennas enskilda intressen. Och om än någon vikt borde fästas vid hvad motionären härom anfört, vill Utskottet dock erinra, att det anförda icke innefattar något bevis af den art, som i dylika frågor erfordras, och det kunde därför måhända sättas i fråga, huruvida de ej äro grundade på mera tillfälliga och enstaka företeelser, hvilka fått gälla mer än de verkligen betyda. Hvad särskildt beträffar det förhållandet, att landstingen nödgats att välja representanter främmande för den ort de skola representera, tillåter sig Utskottet blott anföra, att af de 128 ledamöter, som för närvarande sitta i Första Kammaren, voro vid valet ej mindre än 100 *bosatte* eller innehafvare af fast egendom inom det län för hvilket de blifvit valde, och att af de öfrige 28 flere antingen äro inom den af dem representerade ort hemfödde och uppfostrade eller hafva der utöfvat någon verksamhet, som gjort dem med ortens förhållanden förtrogne.

Hvad åter beträffar antalet af de till Riksdagens Första Kammare valbare är det visserligen för närvarande temligen svårt att erhålla några säkra och fullt uttömmande upplysningar, men Utskottet anser sig dock kunna meddela, att enligt de undersökningar hvaraf resultaten meddelats, i Tidskrift för Sveriges landsting år 1871, och hvilka, om de ock ej äro fullständiga eller alldeles tillförlitliga, dock torde angifva åtminstone minimum af valbare, utgjorde desse efter 1869 års taxeringslängder öfver hela riket ett antal af öfver 6,000. Inom de olika länen var antalet valbare på följande sätt fördeladt: Göteborgs och Bohus län hade 764, Malmöhus län 640, Östergötlands 381, Stockholms, Upsala, Södermanlands, Kristianstads, Skaraborgs och Örebro mellan 150 och 200; Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Elfsborgs, Vestmanlands, Gefleborgs och Vesternorrlands mellan 100 och 150; af de återstående egde Jemtlands län det minsta antalet, 24, dernäst Vesterbottens 31, Norrbottens 43, Gotlands 62, Kronobergs 58, Kopparbergs 90 och Hallands 99. — Om det också kan sägas, att således i åtskilliga af landets provinser kretsen af de till Första Kammaren valbare personer är skäligen inskränkt, och att det måhända på ett och annat ställe kan möta svårighet att inom detta antal finna någon för representantkallet egnad och till dess åtagande villig person, så synas

dess siffror dock alldeles icke bevisa, att en sådan olägenhet är allmän öfver hela riket, och tager man dertill i betraktande, att vid de val till lediga platser i Första Kammaren, som hittills kommit i fråga, icke någon betydande svårighet uppstått att finna för förtroendet lämplige personer, så synes det Utskottet, som om förhållandena icke gäfvade anledning till någon af de genom motionären föreslagna förändringar, hvarken till nedsättning af den för valbarhet till Första Kammaren stadgade census eller till beviljande af arvode åt denna Kammares ledamöter. Hvad för öfrigt denna sist nämnda förändring beträffar, skulle Utskottet så mycket mindre kunna förorda densamma, som den uppenbarligen vida mer än någon nedsättning i census skulle medföra förändring af den Första Kammares karakter och dermed i hela statsskicket, så vidt det är bestämdt af de begge Kamrarnes ställning till hvarandra och till folket i dess helhet. Utom det att frånvaron af arvode i sjelfva verket innebär ett ännu större anspråk på ledamotens förmögenhetsvilkor än den, som för närvarande är framställd i Riksdagsordningens § 9, ligger deri också uttalad en grundsats, hvilken bättre än hvarje förmögenhetscensus betecknar den fordran lagstiftaren velat ställa på denna Kammare, i det nemligen hos dess ledamöter förutsättes icke blott ett visst ekonomiskt oberoende och en samhällsställning, som medför mera omfattande blick för allmänna angelägenheter, utan äfven benägenheten att för representantkallets utfövande ikläda sig personliga uppoffringar, och för så vidt den anförda bestämmelsen innebär en nyttig och betryggande garanti, och derigenom ett af grunddragen i det för vår författning väsendtliga tvåkamarsystemet, kan den enligt Utskottets öfvertygelse icke öfvergifvas utan på grund af sådana skäl, som kunde anses berättiga en fullständig ombildning af hela representationssättet, och något dylikt har Utskottet veterligen icke blifvit förebragt hvarken i motionärens framställning eller eljest vid den offentliga diskussionen af denna och hit hörande frågor.

Hvad slutligen beträffar den af motionären föreslagna utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, så skulle till dess förmån måhända kunna anföras, att utom de af motionären omnämnde samhällsmedlemmar ännu åtskilliga flere genom lagens närvarande bestämmelser äro uteslutne från valrätt och valbarhet, om hvilka dock kan sägas, att de i allmänhet lika väl som de nu valberättigade skulle motsvara anspråken på en god valman. Då motionären icke i likhet med föregående motionärer i samma ämne velat utsträcka valrätten till hvarje myndig välfrejdad svensk undersåte, utan blott föreslagit nedsättning till hälften af nu stadgade census, synes det icke kunna vara hans mening, att en sådan förändring skulle påkallas som en gärd af *rättvisa* mot de uteslutne, eller att valrätten bör betraktas som en rent mänsklig rättighet, på hvilken en hvar har att i sin egenskap af medborgare göra anspråk, utan hans mening synes blott vara, att samhället genom den nu fastställda census erhållit ett alltför ringa antal valmän och från deltagande i valen uteslutit en mängd personer, hvilkas insigter och medborgerliga intresse skulle utföra ett för samhället gagneligt inflytande på valens utgång. Det

är då blott att beklaga, att vi äfven i detta hänseende ännu ega så ringa kännedom om verkningarne af grundlagens nuvarande bestämmelser och så litet säker föreställning om verkningarne af den förändring i den af motionären angifna riktning, att hvarje ny bestämmelse skulle blifva allenast ett hugskott, för hvilken ingen säkrare grund kunde angifvas än ett mer eller mindre individuellt godtycke. En omständighet är dock Utskottet i tillfälle att närmare framhålla, hvilken synes vara af icke ringa betydelse för denna fråga. De valberättigades antal utgjorde i Sverige år 1872 omkring 235,800 personer, d. v. s. 5,6 procent af folkmängden eller 1 på hvar 18:de person, en siffra som vid första påseende synes särdeles ringa, men vid hvilken dock bör iakttagas, att om antalet valberättigade jämföras med antalet *myndige män*, så utgör det deraf i medeltal omkring 22 procent eller icke fullt en fjerdedel. Men det är af ett särskildt intresse att iakttaga, huru i detta hänseende betydande olikheter framträda mellan olika landsdelar af riket. Största antalet valberättigade (25—30 procent af de myndige männen) förekommer i Västernorrlands, Jemtlands, Hallands, Kronobergs, Jönköpings, Skaraborgs och Gotlands län; dernäst komma med 20—25 procent hela Skåne, Kalmar län, Elfsborgs, Göteborgs och Bohus, Wernlands, Stora Kopparbergs, Gefleborgs, Vesterbottens och Norrbottens län. Slutligen utgöra de valberättigade endast 15—20 procent i Blekinge, Östergötlands, Örebro, Vestmanlands, Upsala och Stockholms län, samt 10—15 procent i Södermanlands län. Det är temligen omisskänligt, hvilka orsaker dessa förhållanden böra tillskrifvas. De valberättigade äro fåtaligast i de län, der de stora bruks- och landtegendomarne äro belägna, deras antal är mest betydande der, hvarest stammen af mindre sjelfständiga jordegare är starkast och der de stora egendomarne äro minst talrika. Och frågar man sig nu vidare, hvilken den närmaste och mest påtagliga verkan af den i motionen föreslagna förändringen skulle blifva, så vill det synas ganska uppenbart, att den skulle framträda starkast just i de landsdelar, der till följd af de nuvarande bestämmelserna de valberättigades antal är minst, att den skulle öka valmännens antal just i de delar af landet, der de stora egendomarne äro mest representerade och der således antalet af mindre arrendatorer, torpare och tjenstekarlar är mest betydande. Valkorporationerna skulle efter all sannolikhet på dessa ställen blifva till sin karakter ganska betydligt förändrade, i det vid sidan af de mindre jordegarne, som nu tillsammans med de större godsegarne bestämma valens utgång, äfven skulle inträda ett högre antal af dessa större godsegares underhafvande. Men det kan då också med skäl sättas i fråga, huruvida en sådan förändring verkligen skulle gå i den riktning, som, af vissa i motionen förekommande yttranden att döma, af motionären är afsedd, huruvida den ej snarare skulle bidraga att öka de större godsegarnes inflytande på valen, än att åt Andra Kammarens sammansättning gifva den karakter, som motionären ansett önskvärd.

Då Utskottet för öfrigt icke kunnat finna sig öfvertygadt derom, att behöfvat af en sådan förändring, som motionären föreslagit, ännu är inom landet lifligt känt, då det förhållandet, att af de nu varande valberättigade i det sista riksdagsmannavalet i medeltal deltagit, i städerna omkring 41 procent och på landsbygden omkring 16 procent, snarare synes antyda, att vi ännu behöfva afvakta den tidpunkt, då intresset för riksdagsmannavalen hunnit blifva mera lifligt inom valkorporationerna, och då, såsom ofvan är sagdt, Konstitutions-Utskottet icke vill förorda någon rubbning i representationssättets grundvalar utan på grund af tvingande skäl och med ledning af en vidsträckt erfarenhet, anser sig Utskottet böra till Riksdagen hemställa:

att Herr Nils Hanssons motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 Mars 1873.

På Utskottets vägnar:

Pehr v. Ehrenheim.

Reservationer:

af Herrar *Ola Jönsson* och *Lundqvist*.